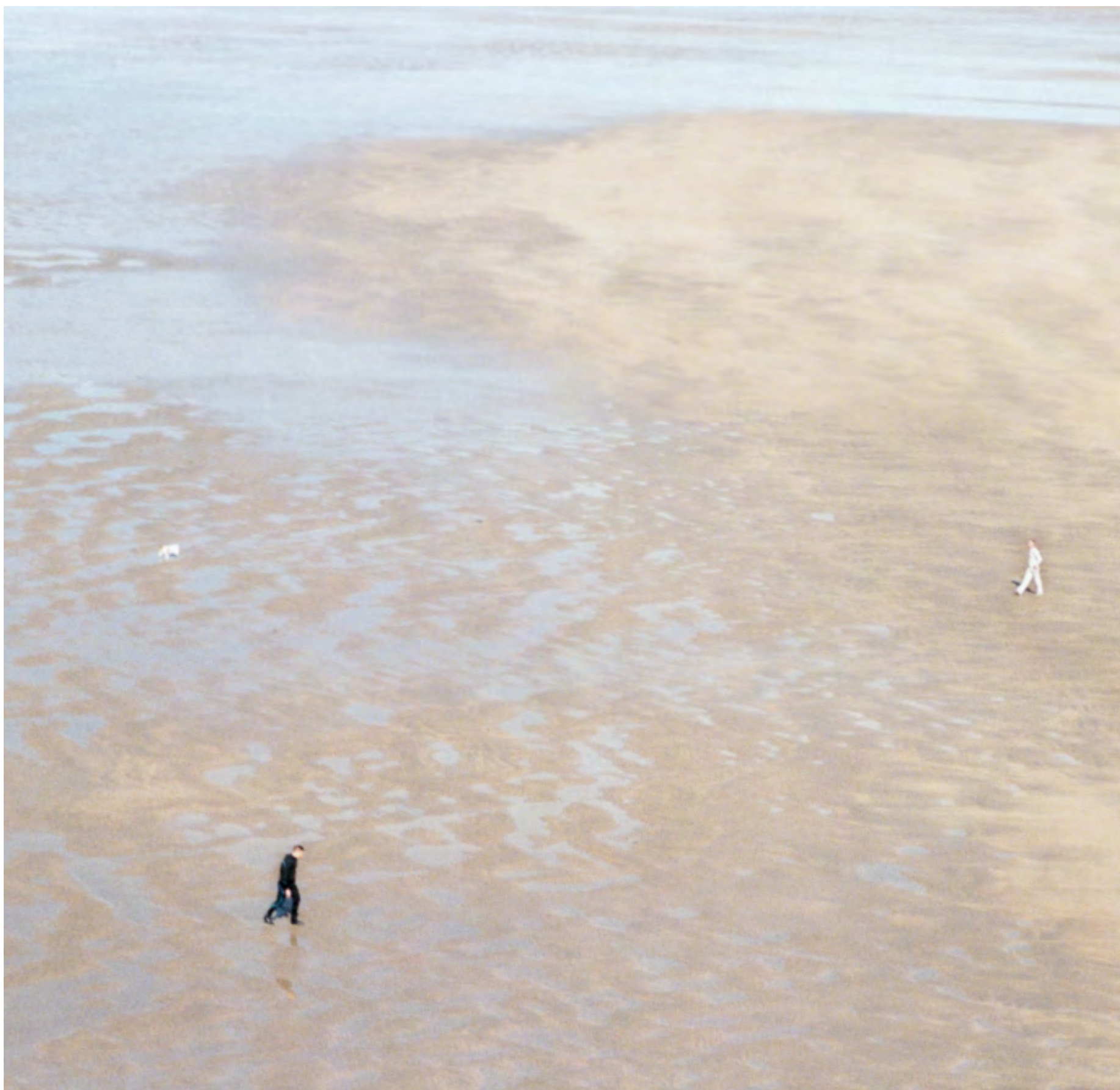
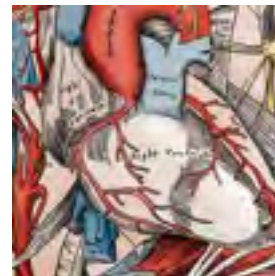

Karl Ove Knausgård over zijn voetbalgekte - L4 -
Alicja Gescinska lost verwachtingen niet in - L6 -
Dokter Gavin Francis op wereldreis door ons lijf - L10 -

ATLAS VAN HET GROTE NIETS
Bertien van Manen fotografeert Ierland

BLIKVANGER

JAN DESLOOVER OVER BERTIEN VAN MANEN

Een fotoboek in de kijker

Niet op
de kaart

Bertien van Manen (Den Haag, 1942) begon als modefotografe, maar gooide het roer radicaal om richting documentaire na het zien van *The Americans* (1959), mogelijk het invloedrijkste fotoboek aller tijden, waarin Robert Frank (1924) een land en een volk toont die even doordrongen zijn van eenzaamheid, melancholie en verwarring als van *hope and glory*. Het bracht Van Manen begin jaren 1990 op het idee lange tijd door de voormalige Sovjet-Unie te reizen. Zonder strak plan, maar met een grote onbevangeheid, een scherp oog voor het interessante detail en een klein automatisch, analoog fototoestelletje.

Het resulterende boek, *A hundred summers, a hundred winters* (1994), toont een intimiteit die we vandaag ook zien in het werk van onder meer Bieke Depoorter, die net als Van Manen de gave bezit om snel het vertrouwen te krijgen van mensen. Heel anders dan bij Depoorter was de losse, snapshot-achtige stijl, geïnspireerd door haar andere grote voorbeeld, Nan Goldin.

Er volgden lange trips door China, Oost-Europa, de VS, telkens uitvloeiend in boeken waarin zowel donkerte als licht, kilte als warmte zit, soms samen in één beeld. Ontmoetingen vormen de rode draad door al die projecten. 'Ik fotografeer alleen mensen die ik leuk vind', zegt Van Manen.

Hoe anders is haar nieuwste, *Beyond maps and atlases*. Amper volk te zien. De reden is eenvoudig: Van Manen maakte dit boek kort nadat ze haar man verloor. Het gaat over het tegendeel van ontmoeten, over afscheid, afwezigheid en gemis. Een rouwproces in beelden, die kwalificatie doet dit prachtige werk tekort, maar het geeft een idee over haar motivatie om naar Ierland te trekken, waar alle foto's in dit boek gemaakt zijn.

Niet toevallig Ierland, eiland vol mythes en mysterie, omgeven door een eindeloze zee. Voor Van Manen de uitgelezen plek om haar gevoelens en gedachten in te projecteren. Want veel meer dan Ierland verbeeldt dit boek de binnenkant van de fotografe, iets wat op geen enkele kaart, in geen enkele atlas te vinden is. Het gaat er nu eens wild en stormachtig aan toe, dan weer stil en melancholisch. Er is woede, verbijstering, onmacht, verwarring, soms ontroering, troost, soms alles dooreen. De boektitel komt uit het gedicht 'A herbal', waarin Nobelprijswinnaar Seamus Heaney onze sterfelijkheid contrasteert met de eeuwige, oneindige kracht die de natuur is.

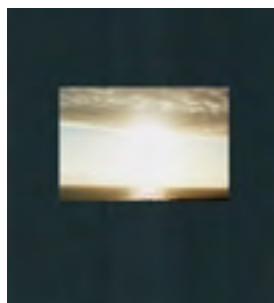
*Where can it be found again,
An elsewhere world, beyond*

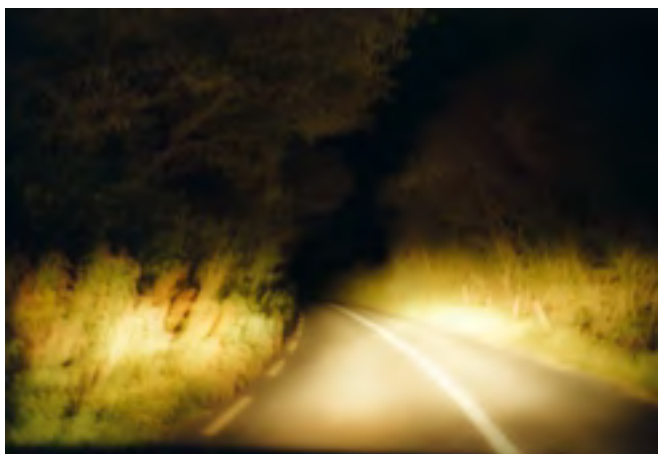
*Maps and atlases,
Where all is woven into*

*And of itself, like a nest
Of crosshatched grass blades*

Dit boek geeft in elk geval een glimp.

BERTIEN VAN MANEN
Beyond Maps and Atlases.
MACK, 60 blz., 40 €.
★★★★★

© Bertien van Manen

ROMAN PHILIP TEIR IS EEN BEETJE FRANZEN

Een leven vol kleinigheden

De debuutroman van Philip Teir werd in de Scandinavische pers verwelkomd als het Europese antwoord op Jonathan Franzen – zo staat het ook op de cover van de Nederlandse vertaling. Teir blijkt (nog) geen Franzen, maar *Familie* boeit wel. **ALEXANDER VAN CAENEGHEM**

De auteur: Fins-Zweedse journalist, dichter en, sinds *Familie*, romancier

Het boek: een poging de tijdgeest te vatten via een uiteenspattend gezin uit de Finse middenklasse

ONS OORDEEL: slim, entertainend en veelbelovend, maar met enkele debutantenkwaaltjes.

★★★★☆

De reden waarom Philip Teir niet alleen met Jonathan Franzen, maar ook met Richard Yates en John Updike wordt vergeleken, is zijn ambitie om de tijdgeest te vatten via de dynamiek van een gezin uit de verwende middenklasse. De hoofdpersonages zijn Max, een professor sociologie die een biografie van de grote Finse socioloog Edvard Westermarck voorbereidt; Katriina, een ambtenaar in de gezondheidszorg; dochter Eva, die kunst studeert in Londen; en dochter Helen, een lerares met een eigen gezin. In zijn eerste zin verklapt Teir dat Max en Katriina gaan scheiden. De directe aanleiding is Max' ex-studente Laura, een journaliste, die een artikel over hem publiceert voor zijn zestigste verjaardag. Uit de Zweedse en Engelse titel (maar helaas niet uit de Nederlandse) blijkt dat de doodsstrijd van het huwelijk even lang zal duren als de Winteroorlog, een militaire campagne van de Sovjet-Unie tegen Finland tussen november 1939 en maart 1940.

Teirs voornaamste wapen is dus niet de spanningsboog, maar wel de analyse van hoe de vele kleine conflicten van elke dag in tragische levens kunnen verzanden. Dat is ook het motto van *Familie*, ontleend aan Strindberg: 'En toch zijn deze kleinigheden niet zonder betekenis in het leven, want het leven bestaat uit kleinigheden.'

Het huwelijk is volgens Katriina 'wederzijdse tirannie', een situatie zonder veel opties die toch kan werken zolang iedereen zich met zijn eigen zaken bemoeit. Dat Max als een verliefde dwaas op zijn eigen verjaardagsfeest een lofredde op Laura afsteekt, en romantisch in het leven staat, behalve tegenover zijn eigen vrouw: dat is niet fijn. Dat Katriina en Max systematisch ruziemen over een nieuwe keuken, is dat evenmin.

Maar de echte tragedie van dit gezin en van dat van Helen is dat ze in westerse welvaartsstaten wonen, in kosmopolitische steden als Helsinki en Londen, met hun carrières en gezonde gezinnen, en toch niet gelukkig zijn. In hun comfortabele woningen worstelen ze met zichzelf en hun verwachtingen van het leven; daarbuiten bedelen ze om warmte, begrip en tederheid. Hun lijden is relatief, want het is geen strijd om te overleven, maar niettemin is het reëel – ze lijden aan de zinloosheid en het gebrek aan liefde, aan het besef dat niets ooit goed genoeg kan zijn. Hun lijden is bovendien ook herkenbaar: het zou over ons allemaal kunnen gaan.

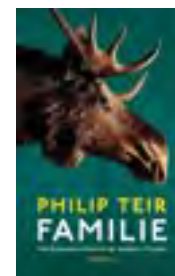
Mooie lelijkheid

De constructie van Teir is erg slim: hijzelf is, als schrijver van *Familie*, de seismograaf die iets over de maatschappij zegt door de mond van Max, die voor en over de socioloog Westermarck spreekt. Dat leidt tot interessante beschouwingen over de sociologie en het huwelijk, maar ook over de Scandinavische context: het rigide denkkader, de nadruk op uniformiteit en middelmaat, het taboe op dingen in vraag stellen. Katriina gaat voor het werk naar Manila – de wereld is een dorp – maar het interessantste personage is Eva, die een relatie begint met een Occupy-activist die voor Saint Paul's Cathedral kampeert. Wanneer ze verjaagd worden, staan er snel weer toeristen op het plein voor de kerk, 'alsof er niets is gebeurd'.

De echte tragedie van deze gezinnen is dat is dat ze in welvaartsstaten wonen, met hun carrières en gezonde gezinnen, en toch niet gelukkig zijn

Eva bestrijdt die onttovering met haar verlangen naar een 'kinderlijk soort reinheid'. Haar medestudenten werken voor hun kunstproject vanuit 'mooie lelijkheid', maar zij zoekt onbevangen schoonheid. Ze beseft dat 'het misschien niet zo erg [is] te handelen uit liefde. Niet alles hoefde altijd verstandig te zijn. Het was zo gek nog niet om het laagje ironie tussen de toeschouwer en zichzelf weg te laten.'

Alleen is dat net waar Teir zelf niet altijd in slaagt. Vaak ligt er een ironisch of zelfs een cynisch laagje tussen hem en de lezer, bijvoorbeeld in de onafwendbaarheid van het overspel met de banale Laura, het pretentieuze gebabbel over kunst en de claims over het functioneren van de media. En ja, deze roman heeft wel wat losse eindjes, is niet altijd even origineel en consistent, en blijft soms te veel aan de oppervlakte in plaats van de diepte op te zoeken. De vergelijking met Franzen, Updike en Yates is nog wat overspannen, maar *Familie* is wél een entertainend, ambitieus en veelbelovend debuut.

PHILIP TEIR *Familie*.

Vertaald door Sophie Kuiper, Ambo Anthos, 328 blz., 19,99 € (12,99 €). Oorspronkelijke titel: 'Vinterkriget'.